

Eén van de weinige politici uit het midden van de negentiende eeuw die naast J.R. Thorbecke tegenwoordig nog tot de verbeelding spreekt, is de protestantse voorman Guillaume Groen van Prinsterer. Net als de liberaal is dit niet vanwege zijn kwaliteiten als parlementair orator (beide mannen hadden een zachte stem), maar door zijn politieke overtuiging en de strijd die hij daarvoor binnen en buiten het parlement voerde. De geschiedenis heeft Groen van Prinsterer enigszins in de schaduw van zijn opvolger Abraham Kuyper gezet, de grote organisator en inspirator van het anti-revolutionaire volksdeel. Over hem verscheen van de hand van Jeroen Koch in 2006 een

moderne biografie, waarin zowel leven als werken uitgebreid worden behandeld. In 2001 verscheen van de hand van Roel Kuiper over Groen de biografie *'Tot een voorbeeld zult gij blijven'*. Mr. G. Groen van Prinsterer 1801-1876. Deze auteur legde echter een belangrijke nadruk op de persoon Groen en zijn persoonlijke relaties, onder andere met zijn vrouw Betsy. Het boek *Groen van Prinsterers historische benadering van de politiek*, gericht op Groens (politieke) denkbeelden, is een belangrijke aanvulling op deze studie.

In dit boek, tevens het proefschrift van de auteur, heeft W.G.F. van Vliet de betekenis van de toevoeging 'historisch' aan de benaming christelijk-historisch onderzocht, die Groen en zijn volgelingen zichzelf toedichtten. Gegrepen door het onderwerp door een lezing die Van Vliet in 1947 al verzorgde, zet hij Groens opvattingen en denkers die deze antirevolutionair inspireerden minutieus uiteen. De diepgang waarmee Van Vliet zijn onderwerp behandelt, is te prijzen, maar het is er tevens debet aan dat zijn boek weinig toegankelijk is voor lezers die (nog) weinig over Groen weten. De studie heeft door de gedetailleerde en omvangrijke inhoud in grote mate aan leesbaarheid en daardoor helaas aan bruikbaarheid verloren. De bespreking van de op zichzelf interessante persoon en denkbeelden van Groen spreekt jammer genoeg weinig tot de verbeelding. Van Vliets waardevolle analyse van de historische benadering van Groen van Prinsterer die tot een beter begrip van diens denkbeelden had kunnen leiden, komt hierdoor onvoldoende tot zijn recht.

Voor de meer ingewijden biedt Van Vliet met zijn invalshoek van Groens 'historische' benadering namelijk wel interessante nieuwe inzichten, voornamelijk ten aanzien van Groens denkbeelden over het bijzonder onderwijs. Daarnaast stelt Van Vliet ook enkele onderwerpen aan de orde, zoals de Belgische kwestie, die bij studies over Groen veelal onderbelicht gebleven zijn. De aanhoudende lezer wordt dus uiteindelijk beloond. Van Vliet compenseert de overvloed aan informatie bovendien door een strakke indeling en door

aan het einde van ieder hoofdstuk en als afsluiting van het boek een (korte) samenvatting te geven.

Groens adagium 'Er staat geschreven! Er is geschied!' vormt het uitgangspunt voor Van Vliets beschrijving van diens historische benadering van de politiek. De auteur analyseert daarbij zowel het gedachtegoed van de historische rechtsschool dat de jurist in Groen aantrok, als de religieus geïnspireerde visie van de christen Groen op de geschiedenis. Beide visies raakten na verloop van tijd steeds meer met elkaar verbonden. Beiden kregen vervolgens ook hun uitwerking in Groens praktische politieke opvattingen en komen in Van Vliets boek aan de orde.

De auteur analyseert Groens historische benadering op twee manieren. Allereerst vergelijkt hij deze met de ideeën van diverse denkers die hem wel of juist niet inspireerden. Hieronder bevonden zich verschillende vertegenwoordigers van de historische rechtsschool, zoals de Duitsers A. von Stahl en F.C. von Savigny. Groen had in navolging van deze school aandacht en eerbied voor het historisch gegroeide in de politiek. Dit betekende niet dat hij

hervormingen afwees, maar deze moesten wel in de lijn van de ontwikkeling van de geschiedenis liggen. Van Vliet spreekt in dit kader over 'dynamisch conservatisme'. Net als de Ier E. Burke had Groen een afkeer van de denkbeelden die uit de Franse Revolutie voortkwamen. Verwantschap bestond er ten slotte ook met de Fransman F. Guizot. Met hem deelde Groen een interesse voor het verleden: beide mannen waren naast politicus ook historicus. De overeenkomsten blijken onder andere uit de karakterisering, 'de antirevolutionaire coryfee', die Van Vliet Guizot toekent. Guizot erkende in tegenstelling tot Groen wel de verworvenheden van 1789, vooral de vrijheden en rechten die de revolutie de burgers had opgeleverd. De verschillen tussen de beide mannen werden echter overbrugd door hun gedeelde visie op het historische beginsel.

De tweede poot van de analyse van Groens historische benadering van de politiek door Van Vliet betreft zijn eigen denkbeelden in relatie tot de politieke praktijk van de negentiende eeuw en de kwesties die hem daarbij aan het hart gingen: de verhouding tussen kerk en staat, de onderwijskwestie en de constitutionele monarchie. Zijn strijd voor het bijzonder onderwijs krijgt bij Van Vliet een nieuwe dimensie. De auteur gaat namelijk verder dan enkel een bespreking van Groens denkbeelden over de verhouding tussen het openbare en bijzondere onderwijs; Van Vliet laat daarnaast zien hoe zijn historische benadering ook in deze opvattingen doorwerkte. Uit Groens houding blijkt bovendien zijn gezagsetrouwheid, die de antirevolutionair op dit punt slechts teleurstellingen opleverde.

Nieuwste Tijd

De politieke denkbeelden van Groen

W.G.F. van Vliet, Groen van Prinsterers historische benadering van de politiek (*Verloren; Hilversum 2008*) 444 p., €39,- ISBN 9789087040352

Vooruitstrevend was Groen in zijn opvattingen over de verhouding tussen parlement en monarchie. Hij wilde de historische ontwikkeling, zoals de nieuwe democratische mogelijkheden die de grondwet van 1848 bood, verzoenen met de soevereiniteit van de vorst die bij hem hoog in het vaandel stond. Hieruit blijkt duidelijk zijn voorkeur voor het historisch gegroeide. Groen was gezien de plaats die de Oranjes in de Nederlandse geschiedenis hadden ingenomen 'eerder orangist dan monarchist'. Ook hier biedt een beschrijving van de historische benadering door Van Vliet een interessante blik op de staatsman Groen van Prinsterer. Al met al is Van Vliets boek een waardevolle bijdrage aan de wetenschappelijke studies over deze antirevolutionaire voorman – de lezer zal echter alleen iets meer moeite dan gebruikelijk moeten nemen om deze bijdrage te ontdekken.

Erie Tanja
Radboud Universiteit Nijmegen